

פתיחה - השלמה לפורים והקדמה לפסח

א) ניתן לחלק את הארבע פרשיות לשתי קבוצות: שקלים וזכור הקדמה לפורים, פרה וחוה' - הקדמה לפסח. אולם מדברי הירושלמי (נגילה פ"ג ה"ה) נראה שגם פרשת פרה שייכת לפורים, שהרי אמרו שם "אין מפסיקין בין פורים לפרה", ומוכח שיש קשר ביניהם. ונראה לומר שפרשת פרה שייכת לשני הצדדים, מחד - היא משלמה את עבודת ימי הפורים, ומאידך - היא משמשת כהקדמה והכנה לעבודת הפסח.

ב) שני חלקים יש במצוות הפרה: 'שריפתה', ו'הואת אפרה'. וכן מצינו שהיא פועלת שני עניינים: מכפרת על עון העגל, ומשרה טהרה בישראל. - ונראה לבאר שהדברים כסדרם: 'שריפת הפרה' פועלת נקיון וטהרה החוטאים, וזוהי היא השלמה לעבודת הפורים, ו'הואת אפרה' פועלת שתרבה הטהרה בישראל, וזוהי היא הקדמה לעבודת הפסח, וכפי שיתבאר.

'עשיית הפרה' - כפרה על חטא העגל

א) בביאור הכפרה של הפרה, אמרו במדרש (תנחומא חוקת ח) שהפרה נמשלת "לבן פסחה שטיף פלטרין של מלך, אמר המלך תבוא אמו ותקנה את הצואה. כך אמר הקב"ה תבוא פרה ותכפר על מעשה העגל". ויש להתבונן: מה פשר הדבר שהבן חוטא והאם מקנחת, והרי החוטא עצמו הוא זה שצריך לשוב בתשובה.

והביאור הוא, שלא נאמר שהאם 'מסירה' את הצואה, אלא 'מקנחת', שהוא גמר הניקוי [כמו 'קינוח סודרה' (פסחים נז,א) בסוף הסעודה]. כי בהטא יש שני חלקים: האחד 'ממשות הצואה' הנמצאת מעל הבגד, והשני 'כתם החטא' הנבלע בתוכו.

ואכן, את ממשות הצואה בודא' החוטא בעצמו צריך להסיר, אלא שעדיין נשארת בחינת 'כתם' שאין בכוחו לנקות בעצמו, וזה נעשה על ידי האמא, כלומר, על ידי הציבור שהם בבחינת 'אם לישראל'. כמבואר בספר החינוך (מצוה שצו) שעשיית הפרה מוטלת על הציבור, וכן החטא הוא על ידי עשיית 'שריפת הפרה'.

ב) מחיית הכתם: של החטא היא על ידי עשיית 'שריפת הפרה', כי השריפה היא כמו העלאת קרבן (במדבר יט, ח), ולכן היא נקראת 'פרת חטאת' (בד"ה). וכן 'ריוח מו"ק כחא), וכתב הרמב"ם ש'שריפתה כריח ניוח בחוץ'.

ולשם כך לוקחים פרה 'אדומה', כי הצבע האדום רומז על חטאים, כדכתיב (ישעיה א, ח) "אם יהיו חטאים כשנים" וגו'. ושורפים אותה ללמד שמבטלים את החטאים, והאפר הנשאר בעצו 'שחור' עליו אמרו חכמים (סוכה לגב) "שחור - אדום הוא אלא שלקח", כדי שאף אחד התשובה נזכור חטאיו, כמו שאמר דוד (תהלים נאח), "וְיִשְׁאָתִי נֶגְדִי תִמְיֵד".

ג) על להתבונן: אם כדברי המדרש שפרה אדומה באה לכפר על חטא העגל, אם כן מדוע היא נצרכת להיות גם בדורות הבאים, והרי כבר בדור הראשון נענשו החוטאים בעגל והקב"ה מחל על העון.

ביאור הדברים, שחטא העגל מעולם לא התכפר לגמרי, וכל מה שממשיכים וחוטאים בדורות הבאים הוא מחמת שאריות להשפעה של חטא העגל שנשארו בישראל (ראה גור אריה למאהר"ל כאן). שהרי קודם חטא פסקה זוהמת חטא אדם הראשון מכלל ישראל, ובחטא העגל חזרה, ושוב אינה עוזבת אותם לגמרי עד כי יבוא שלמה.

ומטעם זה נאמר (ירמיה כבב), "כִּי אִם תִּכְסְּבִי בְּפֶתֶר וְתִרְבִּי לָךְ בְּרִית - נִכְתָּם עָלֶיךָ לִפְנֵי", ופירש רש"י "על עון העגל נאמר, שקיים לעולם, שכן נאמר ביום פקדי ופקדתי עליהם, כל פקידות הבאות על ישראל יהיה מקצת עוון העגל בהם".

ד) והנה, במהלך הדורות נעשו רק שש פירות, והעשיית יעשה מלך המשיח (רמב"ם פ"ג מפרה ה"ה). וביאור הדברים, שבימים כתיקונם מספיק שקוראים את 'פרשת פרה' בציבור, וזה כבר מכפר ומקנה את כתם החטא מישראל, בבחינת 'ושלמה פרים שפתניו'. ורק כאשר גובר החטא ביותר בשנת הדרוש, מסובב הקב"ה שיעשו את מעשה הפרה ממש פעם נוספת, ועל ידי כך

1. מעובד מתוך כתביו. המשך בעמוד 3

לעילוי נשמת אמו"ר רבי יוסף אליעזר זצ"ל נלב"ע ז"ל אדר תש"פ ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בני ידיו הרב הנאמן רבי יצחק ארלנגר שליט"א

לעילוי נשמת האשה החשובה הכשרה והחסידה מרת צביה ז"ל נפטלה ה'תש"פ ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י משפחת חתנה הרב הנאמן רבי בן ציון שבת גליק שליט"א ונכדה המתן הגדול הרה"ח רבי מרדכי גליק שליט"א

לעילוי נשמת איש אשכולות הגה"צ רבי אלכסנדר סנדר ז"ל יעקב הלוי פורשטיין זצ"ל נלב"ע ז"ל אדר תש"פ - עשרים וחמש שנה לפטירתו הונצח ע"י חתנו הנאמן רבי מנחם מנחם זצ"ל

לעילוי נשמת האשה הנקדקת אשר מסרה לבן ומנשה לנתן ילידה ובנות ישראל הרבנית מרת מרים בת משה"ל יוסף אייזיק ברה"ח ז"ל נלב"ע ז"ל אדר א' תש"פ ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י חתנה הנאמן רבי נחמן מנחם שליט"א ומשפחתו

הוקדש ע"י ידיו מנדולי' תלמידי רבינו הגדול זצ"ל הרב הנאמן רבי נח אליוו' ציטנבויש שליט"א לרגל השמחה הגדולה השוררת במעונות בנישואו בנו המופלג בתורה ויראה וכל מדה נכונה ברה"ח אלקיעזר מנחם מן ציטנבויש זצ"ל

מסירת ישיבת מנחם

ב'ת הרב הנאמן רבי אברהם אליהו ארלנגר שליט"א

אשר תמיתים ביום כ"ד אדר בשנת ה'תש"פ

כשאיתם הטהורה בדרך ישראל סבא

בנחת ובשמחה בשפע ברכה והצלחה וכל טוב

לתפארת המשפחה המפארת ולהמשך כרם בית ישראל

בסיעתא דשמיא

רוממות

פרשת וקהל - פרה תשפ"ה

גליון 457 שנה י'

גליון שבועי לבני התורה

תכלית
הגשמות
לדפוס
לדפוס

רוממות התורה

משולחן המערכת

נאב"ד עדת ישראל הגאון הגדול רבי אליעזר הלוי דינר שליט"א

יסוד ענין פרה אדומה

הנה פרשת פרה אדומה חשובה היא עד מאוד, דאיתא בחז"ל (יומא יד,א), שעליה אמר שלמה המלך (קהלת ז) "אמרו! אחזמה והיא רחוקה ממני", וכן יש דעה בשולחן ערוך (סימן תרפ"ה ס"ו) שקריאת פרשת פרה בד' הפרשיות היא מדאורייתא ממש, ועוד מצינו (סנהדרין נגב, לפי גירסת רש"י שמות טו,כח) שמצות פרה אדומה ניתנה במרה עוד קודם קבלת התורה. הרי דיש חשיבות מיוחדת למצוה ופרשה זו, ויש בה לימוד גדול לעיקר היהדות, ועלינו להבין סוד הענין.

והנראה לבאר, דהנה באמת כאשר מתבוננים בעיקר מצות פרה אדומה, הרי יש בה פלא גדול, דהלוא פרה אדומה זהו לכאורה הדבר המגושם ביותר, דפרה מצד עצמה היא בהמה שמינה ומגושמת, וצבע אדום ג"כ הינו סמל הגשמיות וכענין שאמר עשוי (בראשית כה) הלעטינו נא מן האדום האדום הזה, ובפרט שהרי בעינינו "אשר לא עלה עליה עול", והיינו שאפילו לא התאמצה ונחלשה כלום, אלא היא בשיא חוזה וטוקפה, ודווקא דבר מגושם וארצי זה הוא הוא שנבחר ע"י התורה הקד' לשמש כסיבה לטהר את טומאת מת, אשר היא החמורה מכל הטומאות, הלוא דבר הוא ואומר דרשני. ואשר נראה בזה, דהתורה הקדושה באה ללמדנו יסוד עצום ועיקרי, שגם הגשמיות הגדולה ביותר, אם משתמשים בה לכבוד שמים אזי היא הנפחת לדבר הרוחני המקודש ביותר, ומפני שכל הגשמיות נבראה בעולם עבור תכלית של כבוד שמים, וכלשון התנא בסוף מסכת אבות (ו,א): כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו, שנאמר (ישעיה מג,ז) "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו אף עשיתיו". אלא שהבחירה והנסיון ביד האדם הם, האם להשתמש בגשמיות עבור תאוותיו והבלי עוה"ז, או שאדרבה להשתמש בהם כהיכין תמצית לכבוד השם ית', וכשעושה כן אי הגשמיות נהפכת לרוחניות ולקדושה ממש.

ויסוד זה לימדה אותו התורה במצות פרה אדומה, שאדרבה דווקא הדבר המגושם ביותר אם משתמשים בו ככבוד שמים, אי נהפך הוא לדבר הטהור והמקודש ביותר, עד שכווחו להביא את הטהרה הגדולה ביותר. ומעתה יש ליישב ולקרב אל שכללי הקט את התמיהה הגדולה שמתהוה חז"ל (יומא יד,א), כיצד מחד גיסא הפרה מטהרת את הטמאים, ומאידך היא מטמאת את הטהורים שכל המתעסקים בה נטמאים. ולפי מה שנתבאר יש לומר, דבאמת ההתעסקות עם הפרה אדומה היא סיבה לטומאה, כיון שעוסקים עם סמל הגשמיות והארציות, ואך ורק כאשר היא מגיעה לתכליתה המקודשת אז הוא שיכולה לטהר.

ולכן מצינו באמת (יומא שם) שהמזה את האפר הרי הוא טהור, אך איתא ברמב"ם (הל' פרה אדומה פ"ח ה"א) דאחר שעשו הזהזה אין מי הטמא מטמאין כלל, והביאור הוא כיון שרק המתעסקים עם הפרה בעודה גשמת וארצית הם נשטמאים, אך כאשר עומדים בהזאה עצמה שהיא תכלית המקודשת, איז כבר אין סיבה לטומאה, ודו"ק היטב. ונמצא שפרשה זו של פרה אדומה היא עיקרית ויסודית ביותר, בהיותה נותנת לנו מבט חדש והשקפה נכונה ונוחצה על כל צורת תפיסתנו בתוך העולם הזה, בהיותינו מוקפים בסדר בדברים ועניינים גשמיים, שלא ניפול חלילה ברשת

היצר ונשתמש בהם לצורכי הגוף ומילוי התאוות הגשמיות, אלא עלינו להשתמש בהם רק כהיכין תמצית לכבוד שמים בלבד, שזוהו תפקידם ותכליתם, ואז אז הרי הם נהפכים לחצא של קדושה ממש.

פרה אדומה מכפרת על מעשה העגל

ובזה יש לבאר ענין נוסף, דהנה ידועים דברי חז"ל (מדרש אגדה, הובא ברש"י במדבר לקמן סוף פרק יט) שמצות פרה אדומה באה לכפר על חטא העגל, שכתבוא האם ותקנה צואת בנה. ולכאורה הוא תימה ובתא, דהרי הציווי על פרה אדומה כבר היה במרה עוד קודם מתן תורה (כדבאנו לעיל), ואילו חטא העגל היה ב"ד' בתמוז בסוף הארבעים יום שלאחר מתן תורה (כדאיתא בפרשת כי תשא), ואיך אמרנו שבא לתקן חטא שעדיין לא נעשה.

והביאור בזה, דהנה מבואר בחז"ל (ברכות לב,א) ששורש חטא העגל היה מפני ריבוי הגשמיות שהיה להם על ידי ביות מצרים וביות הים, ודרשו זאת על הפסוק (דברים א,א) "וְיָזֵי זֶה", 'אמר משה לפני הקב"ה: רבש"ע! בשביל כסף וזהב שהשפעת להם לישראל עד שאמרו ד', הוא גרם שעשו את העגל, והיינו שלא שכללו להשתמש בגשמיות באופן הנכון, עד שבמקום להשתמש בו לרוחניות, מסרוהו לעשיית עגל הזהב.

ומעתה יש לבאר, דעיקר התכלית במה שנצטוו כבר במרה על פרה אדומה, היה זה כדי ללמד את בני ישראל את היסוד הגדול הנ"ל של ההתחללות הנכונה על ענייני גשמיים, אשר זה צריך וראוי ללמוד עוד קודם למתן תורה, ואילו היו בני ישראל לוקחים מוסר ומביינים הענין לא היו חוטאים בעגל, ואי"כ אחר שחטאו אזי עיקר ההתפקיד והתיקון לחטא הוא ע"י שיתעסקו בפרשתא פרה אדומה, ולימודו את עניינה ומוסרה, וזהו: כוונת חז"ל שפרה אדומה תתקן את חטא העגל.

ובזה יש ליישב ג"כ את דיש לעיין מדוע נצטוו על פרה אדומה כבר במרה, אע"פ שלא היה נוגע למעשה עד לראש חודש ניסן בשנה הבאה שאז הוקם המשכן, וכדאיתא בגמ' (ניסן ס"ב, וב) הוא בירושלמי מגילה פ"ג ה"ה), ואי"כ היה נכון לית לצועות על זה במתן תורה יחד עם כל המצוות ולפי הנ"ל ניחא, שבאמת התכלית המיוחדת בזה לא היתה בשביל מעשה המצוה גופא בלבד, אלא בעיקר בעבור ללמדם ולהבינם יסוד התכלית של ענייני גשמיים העוה"ז, ולכן הוא שנצטוו על זה כבר במרה.

ונפלא לפי"ז מה שנצטוו במרה גם על שבת קודש, כדאיתא בחז"ל (סנהדרין נז,א), דהוא מפני שבשבת ג"כ לומדים היסוד הגדול הזה, שהרי מצות שבת היא נמאכל ובבית, כדלפינן מדרשנו "קראת לשבת עונג", אשר זה שבת דווקא לענייני גשמיים, רק שעל ידי שנשתמש במאכלים ובמעשים לשם מצוה ולכבוד השבת, איז אדרבה זהו תכליתם וצורת שימושם הנכונה, והוא זכר למעשה בראשית שנשתמש בנבראים הגשמיים לצרכים רוחניים, וזהו ביאור דברי רש"י (תענית כג, ד"ה נשמה יתירה) שתכלית הגשמה יתירה בשבת היא להרחיב דעתו לאכילה ושתייה, דהכוונה בזה היא שהנשמה הרוחנית נמצאת יחד עם הגוף הגשמי, כדי להופכה ולהעלותה לרוחניות, ולמדים אנו מזה הייסוס הנכון לגשמיות שעלינו להפכה לרוחניות.

וזה על דרך מה שפירש אאמ"ר זצוק"ל

הוקדש לכבוד השמחה הגדולה בבית ידיו רבינו זצ"ל כולל פוניב' הרב הנאמן רבי מאיר זצוק"ל שליט"א הרב הנאמן רבי יצחק ארלנגר שליט"א

בנישואו בנו המופלג בתורה ויראה וכל מדה נכונה ברה"ח אלקיעזר מנחם מן ציטנבויש זצ"ל

ב'ת הרב הנאמן רבי רפאל זצוק"ל שליט"א

אשר תמיתים ביום כ"ד אדר בשנת ה'תש"פ

כשאיתם הטהורה בדרך ישראל סבא

בנחת ובשמחה בשפע ברכה והצלחה וכל טוב

לתפארת אבות וקנים ולהמשך כרם בית ישראל

הוקדש ע"י ידיו הרב הנאמן רבי עקיבא אייזיק שליט"א לרגל השמחה הגדולה השוררת במעונות בנישואו בנו המופלג בתורה ויראה וכל מדה נכונה ברה"ח אלקיעזר מנחם מן ציטנבויש זצ"ל

מסירת ישיבת מנחם

ב'ת הרב הנאמן רבי אלקיעזר זצוק"ל שליט"א

אשר תמיתים ביום כ"ד אדר בשנת ה'תש"פ

כשאיתם הטהורה בדרך ישראל סבא

בנחת ובשמחה בשפע ברכה והצלחה וכל טוב

לתפארת אבות וקנים ולהמשך כרם בית ישראל

כל העושה בו מלאכה יומת" (לה,ב)

מחלל שבת בפרהסיא באיסור 'לפני עיור'

בתוס' בשבת (גא, ד"ה ובבא) הקשו, איך המשנה אומרת שבעה"ב הפושט את ידו הוא פטור ומותר, והרי זה אסור משום לפני עיור, יע"ש. ותירץ הר"ן שאה"נ והמשנה מיירי רק באיסורי שבת.

והגרע"ק"א שם הקשה, שכיון שסוף סוף הדבר אסור, א"כ למאי נפק"מ שמדין שבת זה מותר. ותירץ שיש בזה נפק"מ, שהרי מומר לדבר אחד הוא אינו מומר לכל התורה, אמנם מומר לחלל שבת הוא מומר לכל התורה, ושחיטתו אסורה, וא"כ אם הוא עובר רק בלפני"ע הוא לא נעשה מומר לכל התורה, אמנם אם היה עובר על איסור שבת הוא היה נעשה מומר.

ובמנחת שלמה (שבת ג) כתב ע"ד הרע"א: וצ"ע דיתכן להאיסור לפני עור הוא חלק מהעבירה עצמה שנעשית ע"י האחר, וכידוע דפליגי לענין לפני עור דע"ז וגילוי עריות אם הוי בכלל יהרג ואל יעבור, וא"כ לענין מומר על לפני עור נמי אי הוי איסור של העבירה שנעשית הוי מומר על איסור שבת, והוי מומר לכל התורה. אולם אף אם ננקט דלפני עור אינו חלק מהעבירה הנעשית אלא איסור של המכשיל, עדיין יש לדון אם הוא איסור בפני עצמו של לפני עיור ולא שנא מהו מכשיל, אולם איסור הוא חלק מהאיסור המסוים שהוא מכשיל, וא"כ גם אי נימא דלא חשיב כחלק ממעשה העבירה אכתי יתכן דהמכשיל איסור שבת הוי מומר לאיסור שבת, גם יש לדון בזה אם החשוד על לפני עיור של שבת חשוד על לפני עיור של מאכלות אסורות וכדומה.

וכתב הרה"א רא"ז יגלניק שליט"א בספר הרימו מכושול (עמוד תקצג): הגר"ש כהנמן (ישרון) כט עמוד רכ) העיר ע"ד הרע"א, שאם נימא שלא דלפני"ע זה פרט וחלק בכל לאו ולא, נמצא שהמכשיל אלא העני בחילול שבת נחשב אף הוא כמחלל שבת, וא"כ שוב הוא נעשה מומר לכל התורה, עכ"ד, אמנם י"ל שאמנם הוא נחשב למחלל שבת, אבל מנין שאף נחשב למומר לחלל שבת, והרי סו"ס לא עסק בפועל בחילול שבת ורק חומרת מעשיו זה כשל מחלל שבת. וברעת הגר"ש כהנמן י"ל שזקק שהמכשיל הוא שותף ממש בעבירה ונחשב שהוא עצמו חילל שבת, וכע"ז כתב האג"מ.

ורבינו מרן ראש הישיבה זצ"ל ב"דרכי שמואל" (שבת פרק יציאות השבת סימן ז' אות א') כתב שאף אם לפני"ע חשיב כאיסור שבת, מ"מ אדם זה שרק עובר בלפני"ע אפי' בפרהסיא אבל נזהר מכל איסורי שבת אפי' בצינעא, ממילא לא נחשב למומר לכה"ח, וכעין שהמחלל שבת רק בצינעא לא נחשב במומר, וכן בעירובין (טסא) דק"ו דהזיה לרב יהודה נשיאה וכו', דזה סגי דלא חשיב כמומר לכה"ח, וכ"ה במשנ"ב (שפה,ו).

והוסף ב"דרכי שמואל", דאולי י"ל דגם במחלל שבת באיסור דרבנן לתיאבון, לסברת הבית הלל הדוי מומר, דמ"מ אם נזהר מחילול שבת דאורייתא אפי' בצינעא דלא חשיב מומר לכל התורה, ולא משמע כן בדברי רבוותא.

1. והוסף שם דיש לדון בעוד לאין כנון כהן המכשיל בהריגה האם נחשב שחרג בעצמו ופסול לישא כפיו וכן כהן שחשיל כהן בנישואין לנושה האם נפסל מעבודתו ואין בו דקושת.	2. והוסף שם דיש לדון בעוד לאין כנון כהן המכשיל בהריגה האם נחשב שחרג בעצמו ופסול לישא כפיו וכן כהן שחשיל כהן בנישואין לנושה האם נפסל מעבודתו ואין בו דקושת.	3. והוסף שם דיש לדון בעוד לאין כנון כהן המכשיל בהריגה האם נחשב שחרג בעצמו ופסול לישא כפיו וכן כהן שחשיל כהן בנישואין לנושה האם נפסל מעבודתו ואין בו דקושת.
--	--	--

רוממות - התורה

המשכן בעמוד 1

בספר "מקדש הלו" (פרשת עקב עמ' תקסג) לבאר את הלשון שאומרים בחומרות ליל שבת עובד פקדון כל מקדש שביעני: 'סועדים בו לברך שלוש פעמים, הדכונה היא שכל התכלית של מצות ג' הסעודות שציוו לנו חז"ל (שבת קיז), הוא אינו למטרת אכילה בעלמא, אלא כדי שנוכח עיניהם בלילות הברכות, והיינו שנוכח להתעלות ולהתקרב להש"ת על ידם.

עלינו להתחזק היטב בדברים אלו, באשר נדרשת מאיתנו זהירות גדולה, להשתמש בכל ענייני הגשמיים אך ורק לכבוד שמים, כדי שחלילה וחס לא נשקע ונתחבר בחומרות ובאציות, וזהו המפסיד הגדול אשר מרחיק את האדם מהקב"ה ומתורתו, וכפי ששמעתי ממורי ורבי מרן המגשיח הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצוק"ל, שביאור ומשמעות הכינוי "עם הארץ" הוא לא מי שאינו יודע ללמוד וכיו"ב, אלא המכוון הוא לאחד שמחובב ושקוע באציות ובחומרות, ולכן אינו זוכה לתורה. ואדרבא, אם נדבק בדרך התורה, ונשתמש בעולם הזה אך ורק לכבוד שמים, מובטח לנו שיעצה הש"ת את מעשינו, ונעלה ונתעלה להיות גבוהים וקדושים, לטוב לנו כל הימים.

"ויקהל" - "ויקהל"

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל" - משה רבינו הקהיל את כל עם ישראל לצוותם על עשיית המשכן ועל מצוות השבת - ומבואר בדברי הארז"ל (שער הליקוטים) וכן הוא ברבינו הגר"א (ביאור שיר השירים) שמשם הקהיל את כל עם ישראל כדי לתקן את חטא העגל.

והנה החטא הרי היה של כל כלל ישראל בכללותו כדכתיב "ויקהל העם על אהרן ויאמרו אֵלֵינוּ קוֹם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכְּנוּ לִפְנֵינוּ" (לבא), וזהו פגם נורא נוראות, שבמתן תורה היה את שיהא הגילוי שהיה בבריאה, וכדכתיב הגר"א שהגיעו 'מטעם' לדרגתו של אדם הראשון קודם החטא, ונתקיים אז בישראל דברי המשנה באבות יפה שעה אחת בתשובה ובמעשים טובים בעולם הזה יותר מכל חיי העולם הבא, והגיעו לכך בגלל שכל עם ישראל היו מאוחדים 'כאיש אחד בלב אחד', מאוחדים וכוללים כולם יחד.

כל ישראל - ללא הערב רב'

ולכן חטא העגל היה פגם כל כך נורא, שאת כל המעלה של האחדות לקחו לצד הרע שנתאחדו לעגל העגל ולעבוד עבודה זרה, וחזקו חומרת החטא כמבואר בגמרא (סנהדרין קבא) שאין לך כל פקידה ופקידה שאין בה מחטא העגל שנאמר (לבד) "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם", וחומרת החטא גדולה מאד משום שהיה בכללות כל עם ישראל.

וזהו "ויקהל משה", דאיתא בחז"ל שמשם הקהיל את כל ישראל ללא הערב רב, וזהו "כל עדת בני ישראל", שזה היה התיקון להתקלות של חטא העגל שהיו מעורבים עימם הערב רב, וכאן חזר משה ותיקן את הפירוד שה'ערב רב' גרמו בחטא העגל, על ידי שמשם הקהיל את כל עם ישראל לעבודת המשכן וצווי השבת, ללא הערב רב, ובהוה היה מעין תיקון מסוים לחטא העגל שהיה ב"ויקהל העם על אהרן".

"ויקהל" - שלמות

והנה מעלת הכללות היא גדולה מאוד שזה השלימות. וזהו שאמרנו חז"ל שכל דבריו של שלמה המלך נאמרו בהקהל, שלמות המלך ביקש להגיע לשיא השלימות - "בְּקֶשׁ קִהְלָת לְמַצֵּא דְּבָרֵי חֻפֵּץ" (קהלת יב), ופירשו בגמרא (ראש השנה כאא) ששלמה ביקש להיות כמשה, וכמובן שלא סתם ביקש, אלא שהיתה לו שייכות להשגה זו. שלא אכל ולא שתה ארבעים יום כמשה, וגם היה החכם מכל אדם, "וַיִּחְפֹּץ מִכָּל הָאֱלֹהִים" (מלכים א' יא), וגם בימיו נבנה בית המקדש במקום המוכן לכך מששת ימי בראשית, ונתקיימו הבטחות הטובה שבתורה, ולכן נאמרו כל דבריו בהקהל שזהו שלימות שכולם יחד.

משכן - כפרת החטא

ועל ידי משה רבינו ירע"א מהימנא שמסר נפשו עבור עם ישראל, וזו לקירבה עצומה, שזכו כבר במדבר למשכן, מקום השראת השכינה בתוך בני ישראל. ובמשכן היה את מעלת האחדות והכללות שכל עם ישראל השתתפו בו, וזה היה

חוטא זה מוכיח על חסרון בשלמות של כל כלל ישראל. שאם כלל ישראל היה בשלימות לא היה אחד מהם חוטא, ולכן התוכחה היתה על כל עם ישראל. וגם על המקושת שחילל את השבת השני עליה אמר חז"ל (שבת קיחב) שאם היו ישראל משמרים שתי שבתות מיד היו נגאלים, וכיון שקושת עצים בשבת לא נגאלו ישראל, כי מה שיצא אחד מעם ישראל וחילל את השבת הרי זה מראה על חסרון בכל הכלל. ואף על פי שמשם אף להקב"ה בענין קורח ועדתו "חָאֵשׁ אֶת־הָאֶרֶץ וַעַל כָּל הָעֵדָה תִּקְרָץ" (במדבר טזכ), מכל מקום עדיין זה מראה על חסרון בשלימות הכלל.

4. עיין זוהר שמות דף קצא, ועיין ספר צור המור פרשת כי תשא ופרשת ויקהל. ועוד.
5. עיין משנ"כ הרמב"ן (שמות יט,א) שזה פקדון יסון וְשֵׁם יִשְׂרָאֵל נֶגְדַּ הָרָק, שעה "וְיָסוֹן" שם "אִמּוֹ" 'כְּאִשׁ אֶחָד בְּלֵב אֶחָד', ואם כי מה לשון "וְיָסוֹן פְּקֻדָּר", ויתכן שהדברים מתוכם כל האספקוף אשר בקרבם, ועוד רב אחרים, ישרא לבדם לפי הנהגה, ועוד רב אחרים, כי לישראל יתן התורה. ומבואר שכאיש אחד בלב אחד זה אך ורק אחרי שהפרישו את הערב רב. עיי"ש.
6. נמכרן מדברי רבינו דמ"מ להיות כמשה

רוממות - זהלכה

חבר עקב ליער

רבינו הגדול מרן ראש הישיבה

התיקון ל"ויקהל העם על אהרן" בחטא העגל, שהכללות היא מעלה גדולה מאוד.

ובגמרא (כתובות סבב) איתא שרבי 'איעסק ליה לבריה בי ר' יוסי בן יצארא, פסקו ליה תרתי סרי שנין למיכל בבי רב, אחלפה קמיה אמרי להו ניהוו שנין, אחלפה קמיה אמר להו איכנסו והדר איוזיל, הוה קא מכסיף מאבוח, אמר לו בני דעת קונן יש בך, מעיקרא כתיב תביאמו ותטעמו ולבסוף כתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, שהקב"ה מרוב אהבתו וחובתו אלינו, אפילו לאחר החטא הקדים את השראת השכינה בתוכנו, וזהו 'חמלה גדולה ויתירה חמלת עלינו', שאפילו דברים שנתנו לישראל בגלל אהבת הקב"ה לישראל כמו המשכן, שלפי סדר הדברים היה צריך להיות בית המקדש במקומו בארץ ישראל בהר המוריה, הקב"ה ברוב אהבתו הקדים קודם שנכנסו לארץ, וזה מראה גודל אהבת ה' לישראל.

ציווי משה בדווקא

ולכן עשיית המשכן היתה סימן לעם ישראל שנתכפר להם חטא העגל. וכתב הרמב"ן שבמשכן היה תמיד כעין מעמד הר סיני 'וסוד המשכן הוא שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר', שבמתן תורה עם ישראל זכו ל"פנים פְּנִימִים" שזו השגה ודרגה גבוהה שקשה להשיגה, שהרי עיקר הפגם של חטא העגל היה בדרגת מעמד הר סיני בדרגה הזו של "פנים פְּנִימִים", שאת כל מה שהשיגו במתן תורה לקחו כביכול לצד השני. וכשנתרצה להם הקב"ה וצוהו על המשכן היה זה תיקון לחטא, שעיקר המשכן הוא השראת השכינה שבאיו מידה הוא החזרת המצב שהיה בהר סיני, וכמו שכתב הרמב"ן שזהו סוד המשכן.

והיה צריך דווקא את משה לצוות על המשכן כיון שהוא היחיד שלא היה במעשה העגל, שאפילו יהושע שלא היה שם אלא המתין למשה מחוץ למחנה, מכל מקום כיון שהיה בארץ היה לו שייכות לכך, שעם ישראל הם גוף אחד, ורק משה שלא היה כלל שם, הוא יכול היה לצוות על המשכן.

"וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד"

וזהו ענין המשכן, שעל המשכן כתוב בפרשה "וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד", והביא רבינו הגר"א (אדרת אליהו פרשת תרומה) בשם האבן עזרא שכשכתוב "אֶחָד" הכוונה שיש הרבה פרטים שמתאחדים לדבר אחד, שזה מעלת הכללות. וכתב הגר"א יפה דיבר ראב"ע שאחד הוא דבר הכולל דברים באחדות, שהמשכן כולל את כל העולם, וכנגד כל האדם, כמו שמאריך הרמב"ם (באגרת לבנו)

רבינו לא יכול היה שהרי אמר לו הש"ת (משלי לז) "מִי עָלָה שָׁמַיִם וַיִּדֹּד", וכדאיתא במדרש (במדבר' נשא יב,יא) ועוד) שזה משה.

7. והרחיב הרבה בזה רבינו על מה שמשם ר' מרדכי מסר נפשו בשביל כלל ישראל, שאחרי החטא הגורא של העגל, היה צריך רחמים גמורים, שרצה הקב"ה ח"ו להשמידם, ומשה רבינו הבין שהדבר תלוי בו וסיד עמד ונתחזק בתפילה ובקש רחמים, ומשל לשון שכנס על בנו ואמר "אלמלא אוהבי זה יושב לפני ה' ברכות לך". (ועוד. במבואר בחז"ל) (ירושלמי תענית פ"ה ה"ה) שאחר חטא העגל שלא רצה הקב"ה ליתן את הלוחות לעם ישראל, משה אחז בשתי נספים, והקב"ה אחז בשתי נספים, ושבו גברה ידו של משה והוריד את הלוחות לארץ, ולא היה די בתפילות שר משה, אלא היה צריך שתגבר ידו ויכוחו ויריד את הלוחות. ועוד מבואר בחז"ל (אבות דרבי נתן פ"ב) שהקנים רצו לקחת ממשה את הלוחות כדי שלא ישרבו, ושבו גברה ידו של משה וישרבו. שמשם רבינו הרעה הנאמן בכוחו הגדול עבר הכל למען ישראל, ועשה הכל במידה ובמשקל, ואף על פי שהורידם לארץ מכל מקום לא נתנם להם בפועל אלא שיברם ורק נשאר רושם מהלוחות שהרי שברו לוחות מוחניים בארון, שזוהי מידת ה'בגור' למצמץ את התנייה שלא תהיה

יבנה ה"דרכי שמואל" זיע"א

והנפש החיים (ש"א פ"ד).

וכעין זה היה שכתבו "ה' אָחָד" שאף על פי שנראה שיש הרבה כוחות, הכל זה "ה' אָחָד" שזה תכלית הבריאה, הייחוד השלם. וכמו שנאמר (דברים ד, לט) "וַיְבָרֶךְ הַיּוֹם וַיְהִיבֶטְהָ אֶל לִבְכָּךְ פִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים בְּשִׁמְיָם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד" [וכמו שמאריך בענין זה הרמח"ל בכל ספריו].

שבת – כפרת החטא

ותיכף אחר אותו הפגם עמד משה רבינו רעיא מהימנא והזהיר את ישראל על השבת קודש, - "וַיִּקְהַל מֹשֶׁה גַם עַל הַמִּשְׁכָּן וְגַם עַל הַשַּׁבָּת. וַאֲף שְׁלֹכָאוּרָה הָיָה צִירִק מִיד לַתֵּקֵן אֶת חֹטֵא הָעֵגֶל וּלְבַעַר אֶת הָעִזִּי, עֹמֵד וְהוֹזִירִם עַל הַשַּׁבָּת, וְאִחֶ"כ עַל עֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן.

ובזה בא ללמדנו כלל גדול שכאשר באים לתקן, צריכים לתקן מן השרש, וכמבאר בדברי אדונינו הגר"א שמשא רבינו היה ארבעים יום במחנה כדי לטהר, ובודאי תיקן כל מה שבכוחו, אך תחילת הכל הוא לזקק אותנו כי תחילת התיקון הוא מן השרש. - שהשבת היא השרש, והיא 'כללות', והשבת כוללת את כל ששת ימי המעשה וכשנכנסה שבת, פתח אדם הראשון ואמר "מִזְמָרָה שִׁיר לַיּוֹם הַשַּׁבָּת". והכל מודים שבשבת נתנה תורה, שכדי להוריד את התורה מוכרחים את השבת.

וגם השבת שקולה כנגד כל התורה כולה, וכמו שאמרו חז"ל (עין ירושלמי נדרים פ"ג ה"ט) "שמו"ר כה"ל, תקנוהו את תיקון כל פוב, שכל השומר שבת כאילו מקיים את כל התורה כולה. ועוד אמרו (שבת קי"ב), 'כל השומר את השבת הכלכותו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו שנאמר אשרי אנוש יעשה זאת וגו' מחללו אל תקרי מחללו אלא מחול לו, שמי ששומר את השבת זה גופא כפירה בעבודה זרה, שזוהי אמונה בבריאת העולם על ידי הקב"ה, ושקב"ה יחיד שמהווה הכל."

ועל ידי שמירת השבת נתנומו ישראל מעלה מעלה, באותה מתנה שבבית גזניו, ואחר כך בבניית המשכן, וכל הכפרה היה על ידי השבת והמשכן שהם דברים כוללים, ויש בהם השראת השכינה.¹⁵

דאורייתא או דרבנן

השבת קוראים פרשת פרה, שהיא 'טהרתן של ישראל'.¹⁶ ובש"ע (סימן תרפ"ט ס"ז) מובא שקריאתה מן התורה כמו פרשת זכור. אמנם האחרונים האריכו לחלוק שאינה מן התורה,

ובמגן אברהם (שם) עמד בזה, וכתב 'דבאמת אין טעם בקריאתה מדאורייתא וגם לא ידענא היכא רמיזא'. וגם הגר"א כתב דלית מאן דפליג דקריאתה מדרבנן.

אמנם במשך חכמה (במדבר י"ט, כ) כתב 'ולדעתי הוא מפורש דבריש יומא (ב,א) יליף לענין פרישה מהך דכאשר עשה ביום הזה ציוה ה' לעשות לכפר עליכם, לעשות אלו מעשי פרה, לכפר עליכם זה יום הכיפורים. ואמר שם (יומא ד,ב) אי כל הכתוב בהם מעכב, או רק המעכב לדורות, עיוין דף ה,א ושם עמוד ב' אמר רשב"י במילואים מנין שאף מקרא פרשה מעכבא, דכתיב ויאמר משה אל העדה זה הדבר, אפילו דיבור מעכבא. אם כן, כי יליפין לדורות גם בפרשת פרה מקרא מעכבא טרם עשיית הפרה. ונמצא בשעת עשיית הפרה, מקרא פרשה מעכבא והו"א דאורייתא. עכ"ל.

אבל באמת הפשטות היא שפרשת פרה דרבנן, שהרי הדברים תמוהים שלא הוזכר בשום מקום בפירוש שקריאתה מן התורה, ואילו בפרשת זכור כתיב (שמות י"ד) "כָּתֹב זאת זָכְרוֹן בְּסִפְרְךָ, אֲבָל פֶּה לֹא הוֹזָכַר בְּשׁוּם מִקּוֹם.

התעוררות הלב

ומ"מ זהו תכלית קריאת פרשת פרה אדומה לעורר אותנו... 'להקדים טהרתן של ישראל, וזה חלק מההכנה לחג הפסח הקדוש הבעל"ט, והעיקר הוא לטהר את הלב מהדברים הרעים. ובפרט בזמן הזה שאין לנו את הפרה בפועל, הרי ודאי שהעיקר זה הלב, 'רחמנא ליבא בעי'. ובאמת שבכל הקרבנות היה צריך כוונת הלב, ואינא דהכהן היה רואה על פני בעל הקרבן את כל חטאיו, והלויים ראו את זה על ידי שירי הלויים, והיה שב אל הש"ת כל אחד ואחד כפי ערכו, אולם בזמן שביהמ"ק קיים היה עצמאות של הקרבן מכפר, והכוונה היה תוספת מעלה, ומכל מקום יש את העשייה בפועל, וגם בלא כוונה המעשה הוא מעשה... אבל עכשיו שאין בית המקדש הרי עיקר העיקרים זה הכוונה.

ובזמן הזה יש לנו רק את הקריאה בתורה, ואף על פי שיש דיבור, אך ודאי שהעיקר זה הלב, וכמו שכתב החינוך בלשונו הזהב בהרבה מצוות 'ועתה אחי הקיצה משנתך' כי זהו כל התכלית שבנין משנתנו, ובלא התעוררות והתבוננות העיקר חסר מן הספר, ובודאי שבתקנות חז"ל העיקר זה הלב, כמו שתימדי אנו חוזרים שיש הבדל בין מצוות דאורייתא למצוות דרבנן, שאף על פי שכל דבר 'רחמנא ליבא בעי', וכל מצוה בלי לב חסרה היא מאד, מכל מקום במצוות דאורייתא אם יש לו רק כוונה לקיים מצוה ה' ואינו 'מתעסק' בעלמא, הרי עיקר הקיום כבר יש לו. אבל במצוות דרבנן אינו כן, שאף על פי שעל פי דין אפשר לקיים את התקנה במעשה בלבד [ויש שיטות שאפילו נדרש פחות כוונה מאשר במצוה דאורייתא]¹⁷ אבל חסר בזה כל התכלית. שתקנות חז"ל אינם כגזירות הכתוב, אלא תיקנים כדי להגיע בזה למטרה מסוימת, וכדברי הרמב"ם (פ"א מתענית ה"ג) בענין תעניות שהעיקר הוא על ידי זה להתעורר בתשובה.

ובגמרא אמרו על הפסוק 'לב טהור בְּרָא לי

מה שהיה בתחילת הבריאה שאדם הראשון נהנה ונראה אחר באהור, והיה צריך עבודה קשה ביכולת כדי להפדים, וזהו ענין הנסירה, ואחר, ולהגיע למצב של "פְּנִימָה פְּנִימָה". וכל מה שיש בבריאה למטה לו כנגד העולמות למעלה, וכל ההשגה שלנו זה רק האדם "על צִמְזוֹת הַפֶּסַח צִמְזוֹת הַפֶּסַח אֶדָם עַלֵּי מִקְלָה" (וחקאל א"ב), והאדם על ידי מעשיו מנהיג את כל הבריאה "הַנֶּגֶז עַל לְאִלְיָה" (תהלים חס"ה).

11. ובודאי המקדש הוא התיקון השלם, וכמו שהאריך רבינו שבימי שלמה שהיה בית המקדש במקומו בארץ ישראל בלא המורה אז היה השלימות של התיקון שהיה 'סיהרא' בשלימותא.

12. וכדברי הוסיף רבינו את המוסר הנצרך: וצריכים להתחנך לשמור על השבת בקדושה ולא בביטול תורה וקדושה ביטול ח"ו, וצריכים לייקר את השבת, ואם נשמור עליה כהוגן זה שפיע על כל ימות השבוע. והשבת השבת תלוי בהכנה בארץ השבוע השבוע ובמחשבת ערב שבת. והחפץ חיים היה אומר על מה שאומרים בזמן 'כל מקדש בשבעי כראוי לו, שכל אחד לפי דרכו והשגתו כן תהיה התביעה עליו להשיג את השבת 'כראוי לו'.

13. והנה באמת כל ענין כפרת פרה אדומה ממשן שייך לשבת, והאריך בזה רבינו טובא במקא"ו ובשנים קדמוניות בהם הבאנו

רוממות הזמנים

המשך מעמוד 1

תגדל יותר הכפרה.

השלמת עבודת ימי הפורים

נמצא, שהכוונה הנדרשת מהאדם בעת קריאת חלקה הראשון של פרשת פרה, הוא לקנח חלק נוסף מהכתב שנשאר לדורות מחטא העגל, בבחינת 'לבווא האם' היא כנסת ישראל, 'ולתקנא צואת בנה'. ודבר זה הוא השלמה לעבודת ימי הפורים, כי הגזירה בפורים היתה מחמת חטא של חסרון אמונה בה' וחסרון אמונת חכמים, והתיקון לזה מתחיל בקבלת עול תורה ומצוות באהבה בימי הפורים (ראה מאמרי פורים), ומסתיים בעשיית שריפת הפרה שמסלימה את קינוח שארית הכתב.

'הזאת מי החטאת' – רוח טהרה על ישראל

א' לאחר השלמת כפרת החטא בשני חלקיו - הסרת ממשות הצואה וקינוח הכתב, צריך להוסיף ולחדש פעולה נוספת על מנת להיות רצויים לפני ה', וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (א,מב) ש"יתכן להיות תעוון נסלה, אך אין להשם חפץ בו". וטעם הדבר, לפי שהחטא שחטא רוח טהומה על האדם, כמו שכתב המהרש"א (יומא פה,ב) ש"טומאת יצר הרע היא טומאת מת, הצריכה טהרה לגוף ולנפש", ויתירה מזו כתב ה"ע"ש (מגדל עוז עליית הטהרה) שטומאת העבירות היא האב של אבי אבות הטומאה, וכדי לחזור להיות רצויים לפני ה', מוכרחים לסלק את הטומאה ולשוב ולהטהר, ועל כך נאמר בהפסטר פרשת פרה [שהיא ענין הקריאה (משנ"ב רפד"ו)] "וְיִזְכְּרוּ עֲלֵיכֶם מִיָּם טְהוֹרִים, וְיִטְהַרְתֶּם מִכָּל טְמָאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גְּלוּלֵיכֶם אֲטֶהֱרָ אֲתֶכֶם, וְפִירַשׁ הָרֹדֶק: "כְּמוֹ שֶׁהִטָּמָא נִטְהַר בְּמִיָּם שֶׁשׁוּבָל בָּהֶם, וְהַזֹּאת מִי חֲטָאת, כֵּן הִטָּמָא מַעֲוֹנוֹת נִטְהַר בַּכִּפּוּרָה".

ב' טהרה זו נעשית על ידי קריאת חלקה השני של הפרשה - 'הזאת מי החטאת', וזו חלקה זו הביא רש"י (מגילה כ"ט,א) מהירושלמי ש'פרשת פרה היא טהרתן של ישראל'. וכתב הפרי צדיק (פרה א) ש'פרשת פרה מועילה לטהר הלב'. ודבר זה רמזו בכך שמעריבם את אפר הפרה שהשופה במים חיים ונקראים 'מי חטאת', כי המים צבצב לבן, ומרמזים שמהם הגיעה עת הפיוס לופי שכתב נסתלק החטא האדם וכתמו, דוגמת מים הכיפורים בו חוט השני נהפך ללבן, ועל הכח הגדול של טהרת ההזאה ממי הפרה, יש להביא את דברי החיד"א (במדבר קדמות מ"א כו) שכתב: "אני בעניותי פשיטא לי דרבינו האריז"ל היה נטהר באפר פרה על ידי אליהו, ואז נחה עליו רוח הקודש להפליא". [לפי זה יתבאר מה שניתנה פרשת פרה במרה (רש"י שמות טו,כ), יחד עם השבת והדנינים שהם עיקרי העבודה (ראשית למקום ובין אדם לחטא). שכן פרשת פרה פועלת טהרה, והיא ההכנה הכוונה לפני קבלת התורה - כדי שתהיה בטוהרה].

ג' גם בזמן הזה שלא זכינו להזאת מי חטאת בפועל, יש בידינו את הכח של קריאת הפרשה, וכתב בספר פתח כוונ' עה"ת (לאחד מגורי האר"י) שכן האמור "זאת חוקת התורה" ולא "חוקת הפרה", יש ללמוד שקריאת התורה בפרשת פרה מטרתה כמו עשיית הפרה עצמה. - כיצא בזה כתב השפת אמת (פרה תרל"ט) שעיקר הטהרה היא בכח אור התורה, כדכתיב (תהלים י"ב), "אמרות ה' אמרות טהורות". ועל כן גם עתה בזמן הזה יש בידינו כח טהרה על ידי קריאת הפרשה.

אמנם כדי שהקריאה תפעל טהרה באדם, צריך שיתבונן בדברים ויפנים את המסר הנלמד מהם, וכמו שהביא המלאכת שלמה (מגילה פ"ג מ"ד) מהספר 'חן טוב' לתלמיד הבית יוסף: "עיקר הכל שהחיי יתן אל ליבו עון העגל שגמר המיתא, שעיקר הכל הכוונה, שאין המים מטהרין, אלא הכוונה להכניע היצר הרע שהביא מיתה לעולם היא המטהרת".

וכאשר האדם מכוון כראוי, הקב"ה מטהרו, וכדרי רבי עקיבא (יומא פה,ב), "אשרים ישראל, לפני מי אתם מטהרין שמי מטהר אתכם, אביכם שבשמיים, שנאמר 'וְזִכְרְתִי עֲלֵיכֶם מִיָּם טְהוֹרִים וְטִהַרְתֶּם'". וביאר המהרש"א, שכן פסולות הלשון: "לפני מי אתם מטהרים" - מטומאת הגוף, 'ומי מטהר אתכם' - מטומאת הנשמה.

הכנה לעבודת ימי הפסח

נמצא, שהכוונה הנדרשת מהאדם בעת קריאת חלקה השני של פרשת פרה, העוסקת ב'הזאת מי חטאת' וטהרת הטמא, היא לקבל רוח טהרה משמים, לקנות לעצמו את ענינה הסגולי של הטהרה, אשר עליה כתב הרמב"ן (ויקרא יב"ד), "שהיא הנקיון, כלשון 'זהב טהור'".

ועל פעולת הטהרה באדם כתב רבינו בחיי (פ"ד הקמח טהרת הלב) "דוד ביקש לב טהור ברא לי אלהים", והיינו ששאל מאת הש"ת לתת לו עזר בקיום התורה והמצוות, והעזר הזה הוא, שיתאצל עליו מאת הקב"ה שפע טהור וזך שיהיה לבו טהור במחשבתו וטהור". וכתב הרמח"ל (מסילת ישרים פט"ז) "כמו ששייך טהרת המחשבה במעשים הגופניים, כן שייך טהרת המחשבה במעשים הטובים הקרובים לבורא ית"ש, שלא יתהרהר במנוול ולא יהיו משל היצר, והוא ענין 'שלא לשמה' המוזכר בדברי רבותינו ז"ל פעמים רבות". ודבר זה הוא הקדמה והכנה לעבודת ימי הפסח, כי מבואר בגמרא (ע"ז כ"ב) ש'טהרה מביאה לידי קדושה', וחודש ניסן עניינו 'קדושה', כמו שכתב המהר"ל (ח"א ר"ה י"ב) ש'ניסן הוא התחלה לחודשים, והוא כבור, וכמו שהבכור קדוש כן ניסן קדוש' (וראה עוד ב"י תכ"ט).

סיום – הכוונה הראויה

א' בסיכום הדברים: יש בקריאת פרשת פרה שני עניינים, האחד 'מעשה שריפת הפרה', והשני 'מעשה הזאת מי חטאת'. והראשון בא לקינוח כתם החטא, ומסלימ את עבודת ימי הפורים, והשני בא לטהר בני ישראל ולרצויים לפני הקב"ה, ומכין לעבודת ימי הפסח.

ב' כיון שקוראים 'פרשת פרה' מדיון 'ונשלמה פרים שפתינו', אם כל החיוב מוטל על כל אחד ואחד, והוא יוצא ידי חובתו בקריאת הש"ץ. וכתב הש"ל (מגילה נ"מ א) "קריאת ארבע פרשיות חמורה יותר מקריאת פרשיות כל השנה, שבהם יש אופנים שיש היתר לעסוק בתורה בשעת הקריאה. אבל באלו, החיוב מוטל על כל ישראל לשמועם".

ג' כתב הלבוש (תרפ"ה,א): "לכך קורין פרשה זו, להתפלל לפניו יתברך שגם עלינו יזרוק מים טהורים במהרה" (הו"ד במשנ"ב שם) (ק"א). והיינו על ידי שיבוש משיח צדקנו בשעת שריפת הפרה העשירית (רמב"ם פ"ג מפרה ה"ד), ובהו יתכפר חטא העגל לגמרי ויסתלק מישראל, ובלע ה' את המוות מן הארץ (ראה רבינו בחיי).

אנו עומדים ביום הזכרון השלושים לרב של ישראל מנחם גולן. ישראל מנחם רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוקלה"ה, ולכבוד האירצייט בעזה"י אחזור על כמה דברים שנשמעו מרבינו זיע"א.

הנה רבינו הגרש"ז השקיע ממלכה מיובל שנים כוחות מרובים לתלמידים תלמידים בקרן אורה, ללמד דעת ותבונה אמת וישרות, וקיים בהם 'חנך' לנער על פי דרכי והדריכם לרחוק כל זיק של עקמימות, ולקיים 'שכל טוב לכל עושיהם', 'ושם דרך אראנו בישע אלוקים'.

דרכו הייתה להכיר טובה אלו ששימשו אותו או ליוו אותו תפילה, ובדרך אמר להם ביאורים על התפילה או שאר יסודות חשובים ללמוד אורחות חיים. וכשהשיב דבר ה' לו הלכה ובמיוחד לתלמידיו, היה מאלף במיוחד לראות איך שילב דברי הדרכה וחינוך בתוך דברי תשובתו, לימד מה לשאול ומתי לשאול, ושור את הוראותיו בחכמת חיים מרובה.

אין אנו עוזי פנים לומר לך צדיקים אנחנו ולא

חטאנו

רבינו סיפר שבימי מלחמת העולם השנייה כאשר רשעי העולם ישו היו בשערי ארץ ישראל, שר פחד גדול בין יושבי הארץ. ארגנו עצרת התעוררות ותפילה בקרב רחל, רבינו זצ"ל נסע לעצרת זו בעגלה יחד עם הגאון רבי הלל ויטקינד זצ"ל. בדרך הוא שאל את ר' הלל, מה הפירוש שמו שמו אומרים בידיו 'אין אנו עוזי פנים לומר לך צדיקים אנחנו ולא חטאנו' אבל אנחנו אבותינו חטאנו, דבשלמא אנו שמגיע לפני בית דין של מטה ואומר: למרות שיכולתי להסתיר את חטאי בכל זאת באתי להודות על החטא, מובן שיש בזה דרגא מסיימת של הודאה על האמת, אך מי שבא להתוודות לפני ה' שנגלים לפניו כל תעלומות, ואומר 'צדיק אני ולפי חטאת' הרי הוא מכזה בזה את עצמו, שדרי הקב"ה יודע את כל מעשיו גם מה שעשה בסתר, ואם לדעתו הוא בגדר 'צדיקים' אנחנו ולא חטאנו' על מה הוא מתוודה 'אנחנו אבותינו חטאנו'?

ואמר רבינו זצ"ל שדוד המלך (מזמור עג) מתאר איך דרך רשעים צלחה בצורה כל כך מכאיבה, "כי אין חרצבות למוט ובריא אולם", "בעמל אנוש איננו ועם אדם לא ינגעו", "שמו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ", "הנה אלה רשעים ושלי עולם השגו חיל", ועד כדי כך שדוד המלך אומר "ואני כמעט נטיו רגלי", ומפרש רש"י: "מטרם שומי אות לא לבי, כמעט נטיו רגלי ושופכו אשורי לנטות מאחרי המקום".

ובזמן כזה שהרשעים כל כך מצליחים יש מקום לאדם ללמד זכות על עצמו שאם דוד המלך משיח'י כמעט נטו רגלו, לא לאחר אלא שדבר גלות ובהן הסתר פנים קשה יכולים לומר 'צדיקים אנחנו ולא חטאנו'. ועל כך אנו אומרים בתפילה שאין אנו עוזי פנים לומר לא חטאנו, אלא מודים אנו שחטאנו, ומבקשים מהבורא יתברך שימחול לנו.

והוסיף ואמר, שגדולי עולם כמו הגר"א או הברדיטשובר, הם דיברו עליו ה' דברי סנגוריה על ישראל, והם כן יכולים לסגור לפניו שאין אנו קרויים חוטאים.

וסיים ואמר שהרב ויטקינד נהנה מאוד מהדברים, ואמר: אילו לא באתי אלא לשמוע דבר זה, דיין [ואמר רבינו, שיש בדברים הללו קצת לימוד זכות על אלו שאינם שומרים תורה ומצוות מאויר הגלות הארוכה והקשה שאנו שרויים בה, ובמיוחד על אלו שעברו את השואה].

לאחר כמה שבועות, הזכרתי לרבינו את מה שביאר על 'אין אנו עוזי פנים לומר לפניך צדיקים אנחנו ולא חטאנו' בפני הגאון רבי הלל ויטקינד [רבינו הגביר לדבריי ואמר:

1. כאשר התלוויתי אליו, התבוננתי איך השתדל ללכת לפי רוחו של כל אחד ואחד, פעמים אמר לשואל שכדאי שתראה מה המנהג ברוח עונה על שאלתך, ופעמים שהתירתי לו להמשיך הצעו להם ולתקן צרכי שבת... או שאלם למה לא תשאל את רב השכונה שלך... ולאחד ששאל שאלה מורה, אמר:

אלקים" מכלל דאיכא לב טמא. והרי באמת הקב"ה "ליבן של ישראל" ועל ידי זה ששבים אל הקב"ה בכל ליבנו, ממילא מתרחק הרע, ואם לא מסלקים אותו מהלב על ידי שמכניסים דברים אחרים בלב, הוא

הדברים באריכות טובה, וקחנו משם. ובקצירת האומר ממש, דהנה ישראל הם בניו הקב"ה שהוא "אב", אך יש בחינה נוספת כפי שיתאמר במדרש ואחר, שפעמים אמר לשואל שחזרה מה המנהג ברוח עונה על שאלתך, ופעמים שהתירתי לו להמשיך הצעו להם ולתקן צרכי שבת... או שאלם למה לא תשאל את רב השכונה שלך... ולאחד ששאל שאלה מורה, אמר:

רוממות התפילה

ואני תפילה
(ועד י"א)

הגאון רבי מרדכי יצחק שליט"א

אמרתי לך שהוא אמר שכדאי היה לבא רק כדי לשמוע ביאור נפלא זה... ושאלתי את רבינו זצ"ל מדוע זה נחשב עזות פנים לומר לפני ה' שהסתר פנים ודרך רשעים צלחה הוא שגורם את החטאים שלנו? והשיב, שבשביל אנשים פשוטים להתלונן לפני הקב"ה על הנהגתו את העולם בהסתר, זה עזות פנים, אנו לא מתווכחים ח"ו עם הקב"ה, אנו רק אומרים לפניו שאנחנו פשוטים, שהרשעים מצליחים מאוד וחיים אנו בהסתר פנים גדול, ואין אנו זוכים לראות ניסים כמו שראו אבותינו במצרים ובמדבר, לא פרקנו מעלינו ח"ו עול מלכות שמים, ומודים אנו על החטאים שלנו ומבקשים שירחם עלינו וימחול לנו.

לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם

"לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם" - למה לא נאמר באנו בנים? וביאר רבינו הגרש"ז שיש כאלה שיש להם חביבות מיוחדת למצוות מסוימות, והם מהדרים בהם, יש כאלה שאוהבים לתת צדקה לחולים, יש ליתומים, ויש לתלמידי חכמים, יש כאלה שמקיימים זאת במצוות אחרות.

תפקיד הרב הוא לומר לתלמידיו: - לכו בנים, כל אחד ילך עם תכונות נפשו שהבורא הטביע בו, אבל העיקר הוא, "שמעו לי" - "יראת ה' אלמדכם", אדריך אתכם שתעשו את הדברים מתוך יראת ה'.

ב"אני ה' אלוקים" יתרו כל הקושיות

אנו משבחים את הקב"ה 'ירחום וחנון' ובהזכרת שמות אף שהמדות נראה בעינינו דין קשה, אנו פותחים ואומרים 'אב הרחמים', [ישיבה אימרה חסידית, שמרמזי ה' יכולים לפעמים גם להישרף חץ].

הנהגה שלנו מובגלת, ואנו יודעים זאת ואומרים בתפילה 'מי יאמר לך מה תעשה', אין הרחמים הללו כפי מה שאנו מבינים. לנו נדמה שאנחנו חכמים יותר מהקב"ה, אנחנו היינו מרפאים את פלוגי ופותרים את הצרה של פלוגי, אך האמת היא שאנו לא מבינים כלום. וכמו אצל האחים שראו את כל הנהגה של יוסף איתם והיו להם הרבה קושיות, אך בשעה שאמר להם 'אני יוסף' נפתרו כל הקושיות... כל גם לנו יש הרבה קושיות, ובשעה שהקב"ה ישימענו ברחמי שנית 'אני ה' אלוקים' יפתרו כל הקושיות.

שעשה לי כל צרכי - שליטה על בעלי

החיים

כשאנו לובשים נעליים אנו מברכים 'שעשה לי כל צרכי', וענין זה צריך ביאור, וכי נעליים הם כל צרכי של האדם! ולכל הפחות היה ראוי להמתין לברך ברכה זו עד שגומרים להתלבש.

וביאר רבינו זצ"ל, שבכדי שאדם יכין לעצמו נעליים הוא נצרך לצוד בעלי חיים, להפשיט את עורם, לעבד אותם, ולהכין מהם נעליים, ואז יכול להלך בהם, וכשאנו לובשים נעליים אנו מודים לה' שהשליט אותנו על בעלי החיים ועל הברואה, ונתן לו את האפשרות להשיג את כל צרכינו.

מטעם זה שכנסנו להר הבית היה אסור ללבוש נעליים, וכן ביום הכיפורים ובתשעה באב אנו חולצים נעליים, משום שאין ראוי ללכת בהליכה המראה שלטון פקדונות הקודש או בימי הללו. וכן בהמה הולצת את נעל היים מעל רגלו, ומראה של שמאחר שהוא סירב לקיים את מצות התורה לבוא ביאה אחת על יבמתו ולהקים לאחיו שם, ולא התעלה וכבש את רצונותיו, אין הוא נעלה יותר

למה לך לספס על הקירות כשאפשר ללכת על הרצפה... וכשאדם השואלים שלא הכיר את מקומו התוודח על התשובה שענה לו, אמר לו רבינו: אם אתה מעוניין להתפלל בדברים כדאי שתלך לשאול רבנים צעירים. וכשאנו אחד מתלמידיו על המצאה חדשה לתקן אותיות ספר תורה שנון הצבע שלהם

רוממות הפרשה

ביאור עניני
הפרשה

הבשר מעומד 3

נמצא שם, "מִקֵּל מִשְׁקָם יִצָּר לָפָנָי כִּי מִמֶּנּוּ תוֹצֵאוֹת

התשובה, לכן שבת שהיא זמן של הבנה ממילא היא זמן של תשובה. וכדאיאת מדרש "ומי יצור ואלו יצור פָּנָם" זה יום השבת, ואף ש"א שאין יום הכיפורים מ"ם על מחלוקת האם על זה קאי קרא, ועל כן בשבת שאנו העולמות מתעלים ומידת הבנה נהוגה, בהכרח צריך לשוב בתשובה, ולא לאבד ח"ו את השבת... וענין תשובה תלוי בלב, ובה חלוקת חכמה ובה"כ חכמה שייך לחם שאין לנו בו השגה, ובה"כ שייך ללב, ולכן התשובה שייך ללב, והוא תכליתו של פרה אדומה כאמור המנקות את צואת בה לשוב אל הש"ת בכל ליבנו, ואכ"ל.

14. כך הוא לשון הירושלמי מגילה פ"ג ה"ה, והוא ברש"י מגילה ט"ז ד"ה ברביעית.

15. ובפרשת שקלים היה רבינו אומר: על ידי קריאת הפרשות הכתובות

מבהמה, ואינו ראוי לנעול נעליים שמראות על השליטה שהבורא נתן לבני אדם גם על חיות הארץ.

נוסח ברכת הגומל

הנוסח של ברכת הגומל 'שגמלני כל טוב' אינו מובן, האם אדם שבא במטוס מאמריקה כבר יש לו כל טוב? [תחילה אמר שמי שבא מאמריקה זה באמת כל טוב... אך למה הוא מברך שוב כשחוזר לשם, ואמר בשם החיד"א שכתבו בירושלמי בשביעית פרק ו': 'וישב בארץ טוב וזו סוסיא, ולמה נקרא שמו טוב שפטור מן המעשרות' - האם להפטר מן המעשרות זה טוב? ומתוך שצריך היה לכתוב ארץ טובה, ונחשו לה' ונכתב טוב מפני שאי אפשר להביא ממנה מעשרות]. ואמר שאכן בנוסח האר"י (ואחד הוסיף שגם בנוסח תימן) אומרים שגמלני טוב, בלי 'כל'.

ה' אוהב צדיקים

יש להבין, וכי רק ה' אוהב צדיקים, מי לא אוהב צדיקים? וסיפר רבינו זצ"ל שנשאל על מורה בבית הספר שצמח כל יום עד הצהריים, ואינו מפני שלקח מסיפיקה לגמור את התפילה בבוקר לפני העבודה, וממשיכה בהפסקה, ורק בצצה"מ מסיפיקה לסיים את התפילה, ואז אוכלת. ושאלה, האם אפשר להתיר לה לאכול לפני גומרת את התפילה. ואמר רבינו זצ"ל שיש צדיקים שעליהם נאמר 'ה' אוהב צדיקים' מפני שלנו כבר אין סבלנות עבורם, וה' אוהב גם אותם...

לעולם יהא אדם ירא שמיים

רגיל היה רבינו זצ"ל להדריך את תלמידיו 'לעולם יהא אדם' - תחילה על האדם להתנהג כבן אדם, לאחר כן יש מקום להתעלות ל'ירא שמיים', ויראת שמיים אמיתית נבנית 'בסתר' בפנימיות של האדם.

ארבעים יום בכותל

שאלתי את רבינו זצ"ל, בשם בחור מתבגר, האם ראוי לו ללכת ארבעים יום לכותל כדי להתפלל שימצא את הוונן שלו? והשיב: אינני יודע... אין חסרון להתפלל בכותל. הוספתי לשאול, שמדובר בבחור שקדן. והשיב: בחור שקדן שלא ילך, לא כדאי לבטל בשביל זה תלמוד תורה. התורה כותבת 'לא טוב היות האדם לבדו', ועליו לבקש מהקב"ה בכל מקום שנמצא, שייטיב איתו, וימציא לו את בת זוגו.

על מה לענות באמצע התפילה

בחור שאל, כשנמצאים במקום הומה כמו בכותל המערבי, ומכל כיוון שומעים קדיש וברכו כמו צריך לענות ואפילו להפסיק? והשיב: בכותל יותר טוב להגיד תהילים, להתפלל קשה יותר מפני שיש הרבה הפרעות. אדם גדול אמר, שמי שרוצה לא להתפלל שילך להתפלל בכותל, ומי שרוצה לא ללמוד שישע להתפלל בקבר רחל... תתפלל טוב בישיבה, ותאמר תהילים בכותל.

דברים שבקדושה באמצע התפילה או

הלימוד

העוסק בתפילה או בלימוד ואומרים לידו ברכות השחר או מי ששמע כבר חזרת הש"ץ ושומע שוב חזרת הש"ץ, האם יפסיק מלימודו? תשובת רבינו הגרש"ז: לא צריך להפסיק לענות אמן, אינה בדידה ואנן בדידן, רק לקדיש וקדושה מודים וברכו יפסיק ויגנה.

הבטע במראה לכוון תפילין של ראש

הורה רבינו: אין צורך להסתכל במראה לראות האם הניח את התפילין של ראש במקומם, הנהגה זאת באה בעיקר מ'עצבים'.

דהה, ענה לו רבינו: הרגלים שלי תלושות היום, וגם המוח חלש וקשה עלי העיון, ומקוויא נראה לי כן וכך.

חיים". שזכרה לטהרה, שזרזוק עלינו מים טהורים, ויתן השיית בלבנו בינה להבין ולהשכיל ללמוד וללמד וכו', ופרוש עלינו סוכת שלומך במהרה בימינו אמן.

כדין מתוך הקלף, יש אפשרות באיזה דרגה לקיים את המצוה. וענין דברי הרמח"ל (קל"ח פתחי חכמה פתח כא, ושערי רמח"ל עמוד שטו) בענין קריאת התורה שעל ידי הקריאה נותנים חיות לאותיות. וכאובן שהדבר תלוי עד כמה הכתיבה והקריאה והשיעור נעשים בקדושה וכאובן הראוי, וזה עבודה קשה, להשתתף לנשמה של המצוה, בלי שיש לנו חן המעשה בפועל. והענין 'נשקלם פרים שפתינו', שאנו זכר דברים בעלמא, אלא קיום ממש בדרגה מסוימת של הדברים, על ידי הקריאה בתורה הקדושה שהיא החיות והנשמה של הבריא.

16. לשיטות הראשונים שבמצוות אדרייתא צריך כוונה, ואפילו הכי בדברנו א"צ כוונה, וכדו'. [ענין משניב סיסמ"ס סק"פ].